

بسم الله الرحمن الرحيم

دانشگاه تربیت معلم

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ کارشناسی ارشد

رشته : روابط بین الملل

موضوع :

جنبه های نرم افزاری سیاست خارجی آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران

(از سال 2000 الی 2008 میلادی)

استاد راهنما : دکتر مهدی عباسی سرمدی

استاد مشاور : دکتر جمشید شریفیان

دانشجو : رهبر طالعی حور

تابستان 1389

تشکر و قدردانی

سپاس بیکران پروردگار یکتا را که هستی ام بخشید و مرا به طریق علم و دانش رهنمون شد و به هم نشینی رهروان علم و دانش مفتخرم نمود و خوشه چینی از خرمن دانش را روزی ام ساخت . گذر از این راه و فائق آمدن بر مشکلات و دشواری ها ممکن نبود مگر به لطف و فداکاری آنها که از اعطای وجودشان بهره مند بوده ام، اکنون در آستانه راهی نو به پاس نعمات بی حد پروردگار بر خود لازم می دانم از راهنمایی های استاد اندیشمند و بزرگوار جناب آقای دکتر مهدی عباسی سرمدی به عنوان استاد راهنما و استاد گرانقدر جناب آقای دکتر جمشید شریفیان به عنوان استاد مشاور که با نظرات کارشناسانه و دلسوزانه مرا در تهیه این پایان نامه یاری نمودند صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	چکیده
2	کلیات
3	بیان مسئله
5	اهداف و علت انتخاب موضوع
5	بررسی متون موجود
6	سئوالات تحقیق
6	فرضیه
7	متغیرها
7	تعریف مفاهیم
8	روش تحقیق
8	سازماندهی تحقیق
8	محدودیت های تحقیق
9	فصل اول : چارچوب نظری
11	بخش اول : قدرت نرم
13	منابع قدرت نرم
15	عناصر قدرت نرم
16	ویژگی های قدرت نرم
19	بخش دوم : دیپلماسی عمومی
21	اهداف دیپلماسی عمومی
22	ابعاد دیپلماسی عمومی
24	بخش سوم : عملیات روانی
26	اهداف عملیات روانی
26	انواع عملیات روانی

28	ابزارهای عملیات روانی
30	بخش چهارم : دیپلماسی رسانه ای
33	رابطه رسانه‌ها و سیاست در نظریه‌های مختلف
35	ابزارهای دیپلماسی رسانه‌ای
36	شیوه‌های تحقق دیپلماسی رسانه‌ای در سیاست خارجی
37	حوزه‌های فعالیت دیپلماسی رسانه ای

فصل دوم : نومحافظه کاران و سیاست خارجی آنان در قبال ایران

39	بخش اول : مروری بر روابط ایران و آمریکا تا سال 2000 میلادی
45	بخش دوم: نومحافظه کاران
47	مبانی فکری نو محافظه کاران
48	مبانی اعتقادی نومحافظه کاران
49	اسرائیل و نومحافظه کاران
51	افراد تاثیر گذار نومحافظه کاران
54	مهمترین نهادها و مؤسسات نومحافظه کاران
59	اصول سیاست خارجی نومحافظه کاران
60	اهداف نومحافظه کاران
62	بخش سوم: سیاست خارجی جرج واکر بوش در قبال جمهوری اسلامی ایران
64	قبل از یازده سپتامبر
64	بعد از یازده سپتامبر
66	محورهای سیاست های دولت بوش در قبال ایران بعد از 11 سپتامبر
80	

فصل سوم : آمریکا و نرم افزارگرایی در سیاست خارجی آن

82	بخش اول: قبل از نومحافظه کاران
94	بخش دوم: بعد از نومحافظه کاران

107	فصل چهارم: اهداف ، روش ها و ابزارهای مورد استفاده در سیاست نرم افزاری آمریکا در قبال ایران
108	بخش اول: اهداف آمریکا از بکارگیری قدرت نرم علیه ج.ا.ی.
109	کمیته خطر جاری
111	راهکارهای پیشنهادی، کمیته خطر جاری در خصوص مهار جمهوری اسلامی ایران
113	اهداف سیاست های نرم افزاری آمریکا در ایران
115	بخش دوم: تکنیک و روش های نرم افزاری سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران
115	تبلیغات
125	ایجاد رعب و وحشت
128	استنادات
129	بخش سوم: ابزارهای مورد استفاده در سیاست نرم افزاری آمریکا بر علیه ایران
129	تربیت دانشجویان خارجی و اعطای بورس تحصیلی
130	مطبوعات
132	رادیو
138	شبکه های تلویزیونی
143	خبرگزاری ها
146	تلویزیون های ماهواره ای
148	سایت ها و وبلاگ های اینترنتی
150	سینما
153	بازی های رایانه ای
157	استفاده از نهادهای بین المللی
158	استفاده از اپوزسیون
159	تحریم های اقتصادی
164	نتیجه گیری
186	منابع

چکیده

در گذشته و حال قدرت، کلیدی ترین مؤلفه تعیین کننده مناسبات و جایگاه کشورها در عرصه بین المللی و نهادها در عرصه داخلی است و با توجه به اهمیتی که این بحث در تأمین امنیت ملی دارد، همچنان به عنوان یکی از مهم ترین اولویت های کشورها و تصمیم سازان حکومتی قرار داشته است، اما با این حال، گذشت زمان تاثیر قدرت سخت مطلق را تقلیل داده و امروزه سیاست مداران معتقدند علاوه بر قدرت نظامی (سخت)، قدرت دیگری که دارای مؤلفه های ناملموس است، تحت عنوان «قدرت نرم» بر توانمندی حکومت ها و امنیت ملی آنان، اثر گذار است. از این رو حرکت به سمت و سوی بعد نرم افزاری قدرت که همانا توانایی یک کشور در صحنه داخلی و بین الملل برای جذب به سوی ایده ها، ارزش ها و ایدئولوژی خود یا توانایی در جهت واداشتن سایرین به این که آن ها نیز مانند او بیاندیشند، در دستور سیاست گذاری امنیت ملی بیشتر کشورها قرار گرفته است.

آمریکا که انقلاب اسلامی ایران را تهدیدی برای سیاست های خود خصوصاً در منطقه خاورمیانه می داند از زمان پیروزی انقلاب اسلامی ایران تا کنون اقدامات و برنامه های مختلفی علیه جمهوری اسلامی ایران تنظیم و به کار گرفته که تحریم های اقتصادی و علمی و تبلیغات سوء علیه جمهوری اسلامی ایران از آن جمله است. پس از انتخاب جورج بوش پسر به ریاست جمهوری ایالات متحده به دلیل نتیجه نگرفتن از سیاست های قبلی دور جدیدی از فشارهای آمریکا با بکارگیری سیاست های نرم افزاری علیه جمهوری اسلامی آغاز شد. که در این نوشتار سعی شده تا با ارایه ی تصویری از دیدگاه های آمریکا و اقدامات نرم افزاری آن علیه جمهوری اسلامی ایران، موجبات شناخت هر چه بیشتر شیوه و شگردهای براندازانه آمریکایی را برای مردم و مسوولین فراهم، تا در سایه شناخت عمیق این اقدامات، اتخاذ راهکارهای مقابله ای برای خنثی سازی یا حذف، به گونه ای شفاف، منسجم، کم هزینه، اصولی و منطقی در قالب برنامه ریزی های راهبردی کلان صورت گیرد.

کلیات

مقدمه

بیان مساله

خاورمیانه همواره به لحاظ موقعیت استراتژیک و نیز منابع سرشار، منطقه‌ای مهم شناخته شده است و شاید به همین دلایل باشد که این منطقه از دیرباز تاکنون همواره یکی از کانونهای عمده بحران در جهان بوده است. با مطالعه تاریخ این منطقه می‌توان گفت که چهار مؤلفه اساسی موجود در آن یعنی نفت، بازار، فرهنگ و موقعیت جغرافیایی - سیاسی، ریشه‌های عمده این بحرانها را تشکیل می‌دهند و آن را به عنوان منطقه‌ای مهم برای قدرتهای بزرگ در هر دوره مطرح می‌سازند.

پس از فروپاشی نظام دوقطبی بار دیگر خاورمیانه به عرصه جدیدی برای بحران و نیز تحول در عرصه جهانی تبدیل و حدود پنجاه سال است که مورد توجه ایالات متحده واقع گرفته و همواره در چارچوب استراتژیها و نیز دکترینهای امنیتی این کشور جایگاه مهمی داشته است، به طوری که بخش مهمی از منافع و نیز تهدیدات ایالات متحده در این منطقه تعریف شده است.

آمریکا بعد از جنگ جهانی دوم سعی نمود ضمن حمایت از رژیم اشغالگر قدس، نظام های سیاسی در این منطقه شکل بگیرد که حافظ منافع آمریکا باشند. رژیم پهلوی ایران به عنوان ژاندارم منطقه، یکی از حکومت های اعمال کننده سیاست آمریکا بود و به عبارتی تامین کننده منافع آمریکا در منطقه محسوب می گردید که با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال 1357 تغییر شگرفی در روابط ایران با آمریکا بوجود آمد.

پیروزی انقلاب اسلامی ایران با آرمانهای جهانی و اهداف ضدامپریالیستی در منطقه‌ای استراتژیک همچون خلیج فارس، ضربه سختی را بر پیکره امپریالیسم آمریکا وارد کرد. این انقلاب با به چالش کشیدن قدرتهای مسلط جهان در زمان خود، باعث شد الگوی توزیع قدرت جهانی و منطقه‌ای دستخوش تغییر و تحول اساسی شود. با سقوط رژیم شاه، آمریکا یک دوست قدیمی را در منطقه حساس خلیج فارس از دست داد. این انقلاب که به قول میشل فوکو فیلسوف پسا ساختارگرای فرانسوی، نماد چهره چهارم قدرت محسوب می‌شود، با رویکردی مردمی و براساس ارزشهای دینی و تمدن اسلامی علیه سلطه

نظامهای خارجی و در رأس آن آمریکا بر شئون دینی، سیاسی، فرهنگی و نظامی جوامع، تحول جدی و جدیدی را در منطقه و در میان رژیمهای عرب حاکم کرد که تمام جوامع جهان را چه به صورت دفاع و حمایت و یا به صورت حمله و تهدید، به واکنش واداشت. در این میان آمریکا و متحدانش، به دنبال احساس خطر، به واکنشهای جدی و خطرناکی اقدام کردند.

آمریکا با اعتقاد به اینکه پیامدهای ایدئولوژیک سیاسی و فرهنگی انقلاب اسلامی ایران می تواند فضای ژئوپولیتیکی خاورمیانه را تحت تاثیر قرار داده و امنیت آمریکا و کشورهای منطقه را به خطر اندازد سعی نمود با تداوم حضور خود در منطقه و ایجاد روابط با دول همسایه ایران به خصوص کشورهای عربی فضایی رعب انگیز و تنش‌زا در ارتباط ایران با کشورها به وجود آورد. مخالفت ایران با حضور آمریکا در منطقه و با طرح خاورمیانه بزرگ، به رسمیت نشناختن رژیم صهیونیستی و احساس خطر آن رژیم از ناحیه ایران، تأکید بر استقلال و پی‌گیری عزت مدارانه حقوق هسته‌ای منجر به احساس خطر از این ناحیه برای آمریکا و متحدانش شده است. به همین دلیل و بنابر اهمیت استراتژیک ایران و سیاستی که در قبال این دولت‌ها سر لوحه سیاست خارجی خود قلمداد کرده، باعث مقابله شدید آمریکا با ایران در فضای بین‌المللی شده است. استراتژی آمریکا در منطقه خاورمیانه در قبال ایران مبتنی بر محدود ساختن، منزوی کردن، تغییر رفتار و به طور کلی حذف ساختار سیاسی ایران است بر اساس چنین ادراکی، آمریکا از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تاکنون استراتژی و سیاست خارجی چند جانبه از لحاظ سیاسی، امنیتی، نظامی و اقتصادی بر علیه ایران تدوین کرده که حمله به طیس، تحریک گروههای ضد انقلاب در کردستان، گنبد، حمایت نظامی سیاسی و لجستیک از عراق در جنگ با ایران، طراحی کودتای نوژه، حمایت از قومیت‌های جدایی طلب، تحریم‌های اقتصادی، حضور قدرتمندان در خلیج فارس نمونه‌هایی از این سیاست‌ها است. با روی کار آمدن نومحافظه کاران در آمریکا در سال 2000، دولت جرج بوش با طرح و بهانه قرار دادن موضوعاتی همچون انرژی هسته‌ای، حقوق بشر، تروریسم و صلح خاورمیانه، سیاست برخورد خصمانه با ایران را علنی تر، سخت تر و پیچیده تر نمود. به دلیل اینکه شرایط لازم برای برخورد نظامی وجود نداشت جمهوریخواهان نومحافظه کار برای رسیدن به اهداف اصلی خود با بکارگیری سیاست نرم افزاری، سعی نمودند نسبت به تغییر رفتار و یا تغییر نظام

سیاسی ایران دست یابند که این پایان نامه تلاش می کند تا جنبه های مختلف این سیاست خارجی آمریکا در مورد ج.ا.ا در طی سالهای 2000 - 2008 میلادی را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد.

اهداف و علل انتخاب موضوع

امروزه با پیشرفت صورت گرفته در زمینه های ارتباطی و اطلاعاتی ، توانایی تاثیر گذاری بر دیگران که در گذشته معمولاً با استفاده از ابزارهای نظامی و اقتصادی صورت می گرفت کم اهمیت شده و استفاده از ابزارهای مختلف قدرت نرم جای آن را گرفته است. انقلاب اسلامی ایران به دلیل ماهیت ایدئولوژیکی خود همیشه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی با تهدیداتی مواجه شده است . درخصوص اهمیت موضوع لازم است اشاره کنیم به فرمایشات مقام معظم رهبری که فرمودند: «من برنامه های استکبار جهانی علیه ایران را در سه جمله خلاصه می کنم : اول، جنگ روانی ، دوم، جنگ اقتصادی و سوم ، مقابله با پیشرفت و اقتدار علمی».

آمریکا به دلیل داشتن قدرت نرم بیشتر، نقش انکارناپذیر در جامعه جهانی و در تاثیر گذاری بر کشورهای دیگر داشته است. آن کشور که به دلیل منافع خود از همان ابتدا دشمنی خود را با نظام جمهوری اسلامی ایران نشان داده در زمان جورج واکر بوش قدرت نرم افزاری خود را بر علیه ایران تشدید کرده که در این تحقیق تلاش می شود تا با ارایه ی تصویری از دیدگاه های آمریکا و اقدامات نرم افزاری آن علیه جمهوری اسلامی ایران ، موجبات شناخت هر چه بیشتر شیوه و شگردهای براندازانه آمریکایی را برای مردم و مسوولین فراهم ، تا در سایه شناخت عمیق این اقدامات ، اتخاذ راهکارهای مقابله ای برای خنثی سازی یا حذف ، به گونه ای شفاف ، منسجم ، کم هزینه ، اصولی و منطقی در قالب برنامه ریزی های راهبردی کلان صورت گیرد.

بررسی متون موجود :

اگرچه نظریه قدرت نرم در دهه 1990 وارد رشته روابط بین الملل شده و کتابهایی به زبان انگلیسی توسط جوزف نای منتشر و در کشور نیز برخی از آنها ترجمه شده ، ولی توجه به این مفهوم در

جمهوری اسلامی ایران که با انقلاب خود نماد بزرگی از قدرت نرم را نشان داده کمتر بوده و کتاب و پایان نامه های تهیه شده در این حوزه بسیار کم و عمده کارهای انجام گرفته توسط مراکز تحقیقاتی، مطبوعات و دانشگاهها بیشتر بر عملیات روانی آمریکا در کشورهای مختلف همچون افغانستان، عراق و... تاکید داشته است. اما در چند سال اخیر در دانشگاه امام صادق (ع) 2 جلد کتاب با عنوان " قدرت نرم، مطالعه موردی بسیج " و " قدرت نرم سرمایه اجتماعی " توسط اصغرافتخاری و همکاران ایشان تالیف شده، همچنین کتابی با عنوان " عملیات روانی آمریکا و دولت نهم " توسط حمید جنت مکان نوشته شده که انتشارات فارابی در سال 1388 آن را منتشر کرده و فصلنامه ای نیز با عنوان " عملیات روانی " توسط معاونت فرهنگی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از سال 1382 منتشر می شود که در این تحقیق از این منابع استفاده شده است.

سؤالات تحقیق

سؤال اصلی

جنبه های نرم افزاری سیاست خارجی آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران بین سالهای 2000 الی 2008 میلادی چه بوده است؟

سؤالات فرعی

- 1- سیاست نو محافظه کاران در قبال جمهوری اسلامی ایران چه بوده است؟
- 2- قدرت نرم در سیاست خارجی آمریکا از چه جایگاهی بر خوردار است؟
- 3- آمریکا از بکارگیری سیاست نرم افزاری بر علیه ایران چه اهدافی را دنبال می کند؟
- 4- روش ها و ابزارهای روانی و نرم افزاری آمریکا بر علیه ایران کدام است؟

فرضیه تحقیق

آمریکا در زمان ریاست جمهوری جرج واکر بوش، با استفاده از قدرت نرم در قالب دیپلماسی عمومی، دیپلماسی رسانه ای و عملیات روانی و با بهانه قرار دادن چهار موضوع انرژی هسته ای، حقوق

بشر، مبارزه با تروریسم و صلح خاورمیانه، تغییر رفتار و یا تغییر نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران را دنبال می‌کرد.

متغیرها

متغیر مستقل: قدرت نرم

متغیر وابسته: تغییر رفتار یا تغییر نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران

تعریف مفاهیم

سیاست خارجی¹

سیاست دولت‌ها اصولاً یا به امور داخلی مربوط می‌شود یا به امور بین‌المللی، اصطلاح سیاست خارجی در مقابل امور داخلی به کار می‌رود. در خصوص سیاست خارجی تعریف‌های زیادی وجود دارد و بدون این که این تعریف‌ها تفاوت ماهوی و مفهومی داشته باشند تقریباً همه آن‌ها به یک مفهوم اشاره دارند. اما از میان آن‌ها تعریف زیر کاملتر و روشن‌تر به نظر می‌رسد:

«سیاست خارجی» عبارت است از: خط مشی و روشی که دولت در برخورد با امور و مسایل خارج از کشور برای حفظ حاکمیت و دفاع از موجودیت و [تعقیب و تحصیل] منافع خود اتخاذ می‌کند. (منصوری، 1365: 11)

نومحافظه‌کاری²

نومحافظه‌کاری بخشی از جنبش سیاسی آمریکا است که ریشه در جنگ سرد لیبرالی علیه کمونیسم دارد و واکنش سیاسی نسبت به جنبش‌های سوسیال لیبرال دهه‌های 1960 و 1970 میلادی محسوب می‌شود. این لیبرال‌ها به محافه‌کاری گرایش داشتند از این رو در حال حاضر «نومحافظه‌کار» نامیده می‌شوند. آنها طرفدار سیاست خارجی یک جانبه تهاجمی ایالات متحده هستند و عموماً اعتقاد دارند که نخبگان، حافظ دموکراسی در برابر حاکمیت توده مردم هستند. (حاذق، 1384: 37)

¹. Foreign Policy

². Neo-Conservatism

قدرت نرم¹

قدرت نرم توجه ویژه به اشتغال ذهنی جوامع دیگر از طریق ایجاد جاذبه است و زمانی یک کشور یا یک جامعه به قدرت نرم دست می یابد که بتواند اطلاعات و دانایی را به منظور پایان بخشیدن به موضوعات مورد اختلاف به کار بندد و از اختلافات به گونه ای بهره برداری نماید که حاصل آن گرفتن امتیاز باشد. (نای، 1387 : 25) به عبارت دیگر قدرت نرم، توانایی شکل دادن به ترجیحات و اولویت های دیگران است. توانایی ایجاد اولویت ها از طریق امتیازهای غیرملموس مثل شخصیت، فرهنگ، نهادها و ارزش های سیاسی و سیاست هایی که مشروع و قانونی هستند و اقتدار اخلاقی دارند بدست می آید. (نای، 1389)

روش تحقیق :

روش بکار رفته در این تحقیق توصیفی - تحلیلی می باشد و اطلاعات و داده های لازم به روش کتابخانه ای و از بین کتابها، مقالات مراکز تحقیقاتی، پایان نامه ها و نیز سایت های معروف اینترنتی جمع آوری شده است.

سازماندهی تحقیق :

در پاسخ به سؤال تحقیق، سازماندهی آن در چهار فصل صورت گرفته است، فصل اول به چارچوب نظری می پردازد. در فصل دوم نومحافظه کاران و سیاست خارجی آنان در قبال ایران مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم آمریکا و نرم افزارگرایی در سیاست خارجی آن مورد مطالعه قرار گرفته و فصل چهارم به اهداف، روش ها و ابزارهای مورد استفاده در سیاست نرم افزاری آمریکا بر علیه ایران اختصاص داده شده و در پایان ضمن نتیجه گیری پیشنهاداتی آورده شده است

¹. Soft Power

محدودیت ها و تگناهای موجود در تهیه تحقیق :

با توجه به اینکه موضوع تحقیق موضوع جدیدی بود منابع موجود در این زمینه کم بوده که در تهیه منابع مرتبط با این موضوع محدودیت ها و مشکلاتی وجود داشت ، ضمن اینکه در راستای دسترسی به اخبار و اطلاعات و برخی از متون پیرامون موضوع پژوهش که دارای طبقه بندی بودند با محدودیت هایی مواجه بودیم.

فصل اول: چارچوب نظری

در بیشتر موارد ، اهداف و سیاست های دولتها در چهارچوب منافع ملی مطرح می شوند . عامل عمده ای که باید در مطالعه منافع ملی مورد توجه قرار گیرد ، نقش قدرت و عناصر تشکیل دهنده آن است زیرا رفتارها و داده های سیاست خارجی دولتها به میزان قابل توجهی تحت تاثیر قدرت شکل می گیرد و پویایی قدرت در روند تحولات سیاست بین الملل فوق العاده موثر است .

اگر چه در گذشته عوامل اجتماعی - انسانی ، جغرافیایی ، نظامی ، اقتصادی و... عناصر تشکیل دهنده قدرت محسوب می شدند ولی امروزه مفاهیمی وارد حوزه روابط بین الملل شده که بدون توجه به آن در کنار عوامل فوق ، امکان موفقیت در عرصه سیاست خارجی برای هر کشوری خصوصاً برای قدرت های بزرگ که به دنبال تاثیر گذاری بر دیگران در راستای منافع ملی خود می باشند میسر نخواهد بود .

مفاهیمی همچون قدرت نرم ، دیپلماسی عمومی ، دیپلماسی رسانه ای ، عملیات روانی ، و... را که می توان در قالب « نفوذ استراتژیک » از آنها نام برد ، اگرچه در زمان گذشته هم کاربرد داشته اند اما توجه به آن بعد از جنگ سرد با توجه به پیشرفت هایی که در زمینه فن آوری ارتباطات و اطلاعات در عرصه جهانی رخ داده بیشتر شده و به عنوان یکی از مهم ترین ابزار برای پیشبرد اهداف و رسیدن به منافع مورد توجه بازیگران دولتی و غیر دولتی قرار گرفته است اهمیت آن زمانی بیشتر جلوه می کند که در مقایسه با ابزارهای قبلی همچون ابزار نظامی ، سیاسی ، اقتصادی از هزینه کمتری برخوردار می باشد .

با توجه به اهمیت موضوع ، در این فصل سعی داریم به مباحث تئوری مفاهیم پردازیم تا به درک هر چه بهتر مطالب ارائه شده در فصل های بعدی کمک نماید .

بخش اول: قدرت نرم

موضوع قدرت نرم به‌عنوان یک واژه در علم سیاست به‌ویژه در حوزه منازعات بشری از زمان قدیم مطرح بوده است. با ظهور ادیان، به ویژه اسلام، و گسترش سریع آنها در جهان، نقش قدرت نرم برجسته تر گردید و تبدیل به یک عامل سرنوشت ساز شد. اسلام نه براساس قدرت سخت، بلکه با تکیه بر قدرت نرم گسترش یافت. از قرن شانزدهم و شکل‌گیری نظام ملت- دولت و سلطه یافتن اندیشه‌های مادی‌گرایانه در غرب، به تدریج قدرت نرم به فراموشی سپرده شد و یا تحت الشعاع قدرت سخت قرار گرفت. (عمادی، 1389)

«حمید مولانا» استاد دانشگاه آمریکن¹ برای اولین بار در کتاب «اطلاعات و ارتباطات جهانی: مرزهای نو در روابط بین‌الملل» در سال 1986 میلادی به تعریف و تبیین واژه قدرت نرم پرداخت. مولانا قدرت را به دو بخش تقسیم کرد؛ قدرت ناملموس «نرم» که منابع آن دین، ارزش‌ها، باورها، ایدئولوژی و دانش هستند و قدرت سخت یا ملموس که در مواردی چون منابع طبیعی، جمعیت، ثروت، ابزار نظامی و جنگی و... ریشه دارد. به اعتقاد مولانا، قدرت نرم زیربنای قدرت سخت بوده و ماهیت آن را مشخص می‌نماید. براین اساس، مفهوم قدرت از دیدگاه مولانا، برحسب ارزش‌های خاص و مبادلات میان بخش‌های جامعه تعریف می‌شود.

اما تئوریسین قدرت نرم، «جوزف نای»² محقق آمریکایی است. ایشان در سال 1990 میلادی مفهوم قدرت نرم را در کتاب «ماهیت متغیر قدرت نرم آمریکا»³ مطرح و در آن اشاره نمود ایالات متحده نه فقط از لحاظ قدرت نظامی و اقتصادی قوی‌ترین کشور است بلکه در یک بعد دیگر قدرت که همان قدرت نرم است آمریکا یک قدرت مطرح است. جوزف نای می‌نویسد: قدرت نرم توجه ویژه به اشتغال ذهنی جوامع دیگر از طریق ایجاد جاذبه است و زمانی یک کشور یا یک جامعه به قدرت نرم

¹ . American University

² . Joseph Nye

³ . The Changing Nature of American Power

دست می یابد که بتواند اطلاعات و دانایی را به منظور پایان بخشیدن به موضوعات مورد اختلاف به کار بندد و از اختلافات به گونه ای بهره برداری نماید که حاصل آن گرفتن امتیاز باشد. (نای، 1387 : 26-25)

قدرت نرم توانایی تاثیر گذاشتن بر دیگران است به نحوی که خواسته شما به خواسته آنها تبدیل شود. به سه روش می توان بر رفتار دیگران تاثیر گذاشت: تهدید به زور (چماق)، ایجاد انگیزه و پول (هویج) و جذب دیگران به نحوی که خواسته آن ها چیزی است که شما می خواهید. ممکن است کشوری به خاطر این که دیگر کشورها از آن پیروی می کنند به خواسته هایش در سیاست جهانی دست یابد. در قدرت نرم برای تغییر دیگران باید آنها را جذب کرد، نه این که آن ها را با تهدید به زور و یا استفاده از سلاح های اقتصادی یا نظامی مجبور به تغییر کرد. قدرت نرم، توانایی شکل دادن به ترجیحات و اولویت های دیگران است. توانایی ایجاد اولویت ها از طریق امتیازهای غیرملموس مثل شخصیت، فرهنگ، نهادها و ارزش های سیاسی و سیاست هایی که مشروع و قانونی هستند و اقتدار اخلاقی دارند بدست می آید. (نای ، 1389)

موقعیت ایدئولوژیک، ارتباطات دیپلماتیک مطلوب و گسترده ، مناسبات و مبادلات فرهنگی، ترویج زبان و ادبیات، تبلیغ آرمانها ، ارزش ها و اهداف متعالی، ارایه تصویر مثبت و مطلوب از خود، ایجاد و ابراز صمیمیت ، بهره گیری مناسب از اطلاعات و فرهنگ در راستای مقاصد دیپلماتیک، طراحی و اتخاذ سیاست های استراتژیک مقبول، زدودن ذهنیت های تاریخی منفی، مبادلات دانشگاهی و آکادمیک و سرمایه گذاری در تربیت نخبگان سایر کشورها ، فعالیت های آموزشی و آگاهی بخشی، برخورداری از اطلاعات زیاد و کارآمد، کسب جایگاه و موقعیت علمی پیشرفته و فناوریهای تکنولوژیکی، توانمندی اقتصادی بالا، مبادلات تجاری و اقتصادی گسترده در بخش های سخت افزاری و نرم افزاری، قدرت نظامی و تسلیحاتی (به عنوان هاله ای از توانمندی و اقتدار بالقوه برای رویارویی با بحرانهای محتمل)، قدرت شکل دهی و کنترل افکار عمومی ، قدرت نفوذ در باورها و نگرش ها ، ظرفیت پذیرش توریسم و جذب مهاجر خارجی ، برخورداری از شبکه های خبری جهان گستر و قدرت تولید و توزیع محصولات رسانه ای متنوع به کشورها و به زبانهای مختلف ، نفوذ در رسانه های بین المللی، التزام به رعایت